

החלק השלישית בפילוסופית ארסטו וסדר חלקיה מתחלה ועד סוף:

נראה לו בשלימות האדם מה שנראה לאפלטון ויותר אלא¹) מפני שאינו מבואר בנפשו ואינו קל לבארו במופת תניע עמו האמת ראה שיתחיל מהמקום שהתחיל ממנו אפלטון. וזה כי הוא רואה כי המבוקשים הראשונים אצל הכל ושהכל רואים אותם טובות חשוקות בטבע מתחלה ולא יקדמום בזמן מבוקשים אחרים ארבעה. שלום הגופות ושלום החושים ושלום הכח על הידיעה וההשתדלות ההכרחי²). והאהוב קודם כל דבר הוא זה ההשתדלות ונמצא הנפשות מתאוות לעמוד על סבות הדברים המוחשים והדברים הנראים בשמים ובארץ ממה שאינה נכנס מהסיבה שהיה³) בטבע מתאוה לדעת אלו. ואם אינו אנושי למה הושם לו ביצירתו שיתאוה לו וידיעות מדריכות אותו אל האמת כאלו⁴) ועל כן אולי⁵) שיהיו אלו אנושים או אולי⁶) יהיה האדם יותר שלם בידיעת אלו או בעצמו או במקרה ממקרו ואולי שידיעת אלו עצם האדם או פועל מפעלי עצמו, והיה עצמו אשר זה פעלו אמנם יהיה על השלמות האחרון אשר לו כשיפעל זה הפועל ועל כן מהחיוב שידע אותו הדבר אשר ממנו יבא זה הפועל מה הוא ואם זה הוא התכלית המבוקשת ועוד כי האדם כשיסתכל במה שנתן לו בטבע משלמות הגוף והחושים והיכולת על ההכרח ועל הידיעה בטבע ואחר כך יסתכל במה שנתן לו מהרצון והבחירה ויחקור כי בהגיע שלום גופו וחושיו כ⁷) למה שהושם לו בטבע מהכלים כמו לשאר בעלי חיים והצמחים והגופים הטבעיים ואם הם התכלית והוא⁸) במה שיש לו בטבע מהכלים דיי בהגיע שלום אלו השנים⁹) למה הושמו לו הרצון והבחירה? ואילו הרצון והבחירה הם בחולי ובצאת הטבע מהאמצעות כלומר שאינם טבעיים לאדם ועל כן צריך ליסר אותו ולהכניע¹⁰) הרבוי ואם הוא כן באי זה דבר יכנעו הרצון והבחירה או בטבע כלומר בדברים שהם טבעיים לאדם ואם הרצון והבחירה צריך לישאול אם בעבור שלום מה שהוא לו בטבע מהגוף והחושים או אלו אשר הם

1) A שלא; B > Aלא. 2) ההכרח; C הכרח. 3) שיהיה C. 4) C כמו לשער בעלי ח' שנים < C. 5) והוא A B. 6) די: A. 7) אילו C. 8) ולהכניסם C. 9)

לו בטבע הם מפני הדברים החווים לו מהרצון והבחירה או אם הטבע והבחירה עוזר זה לזה כדי שישג האדם שלמות אחר זולתם ועל דרך כלל צריך שישתכל מה היא התכלית אשר היא שלמות האדם הקצוי אם הוא עצמו¹⁾ או פועל הווה ממנו אחר שישג לו עצמו ואם הוא דבר יגיע אליו עם הטבע או הטבע נותן אליו חומר והצעה לאותו השלמות והתחלה וכלי שישתמש בהם²⁾ בבחירתו כדי להגיע לאותו השלמות ואם ידיעתו האמת הוא פועל מפעלי עצמו יגיע מפני זה עצמו על שלמותו האחרון. ועל כן מפני זה יצטרך האדם להסתכל ולחקור מה עצם האדם ושלמותו האחרון ומה פעלו אשר בעת שיפעלו יגיע עצמו בעבור אותו הפועל על שלמותו האחרון והוא שידע מה זה ובמה³⁾ זה ואלו⁴⁾ מורים על החומר והיאך הוא האדם ויורה על הצורה ובמה זה והוא הפועל ובעבור מה זה מציאותו והוא התכלית כי אם לא ידע מצד עצמו זה השלמות לא ידע התכלית אשר בעבורה ישתדל. ויתבאר כי הפועל אשר הוא הפועל האנושי לא יהיה נודע אלא בהיות נודעת הכוונה אשר בעבורה סודר האדם בעולם ושהוא חלק ממנו כמו שאי אפשר שידע האדם פועל האורג וכל אחד מחלקי המדינה בעת שלא ידע הכוונה אשר בעבורה סודר כל אחד מהם במדינה ושיעור תועלתו וכמו כן שאי אפשר שידע האדם הכוונה ממנו מי שלא ידע הכוונה מהכל אשר זה חלק ממנו כמו שלא ידע חלק האצבע והכוונה בה ופעלה עד שידע היר ועצמה והכוונה בה וידע קודם לכן הכוונה הקצוית גוף מכלל גוף: ומאחר שהאדם חלק מהעולם ונרצה לדעת הכוונה בו ובפעלו ותועלתו ומעלתו מהחייב שנדע בתחלה הכוונה מכל העולם כדי שיתבאר לנו הכוונה באדם. והתבאר כי האדם יתחייב שיהיה חלק מהעולם הכרחי כדי שתגיע ממנו הכוונה הקצוית מכל העולם. ועל כן יתחייב כשנרצה לדעת הדבר אשר בעבורו צריך שנשתדל שנדע בתחילה הכוונה באדם והשלמות האנושי אשר בעבורו צריך שנשתדל ונצטרך מפני זה לדעת הכוונה מכל העולם ואי אפשר זה אם לא נדע חלקי העולם כולה או התחלותיהם כשנדע בהם סבות הארבעה ומפני שנמצא באדם שני דברים דבר בטבע ודבר ברצון צריך כשנרצה לדעת השלימות שישג אותו בטבע שנדע הכל הטבע אשר האדם חלק ממנו ותקרא זו החכמה הטבעית ונעייין בדברים שהם לאדם ברצון ותקרא זו החכמה האנושית. וכשנדע השלמות אשר נברא האדם בעבורו, והיה אותו השלמות לא יושג בטבע לבדו ולא ברצון לבדו אלא ברצון

1) B עצמי. 2) B בה. 3) B C וכמה. 4) Hier beginnt d. Fragm. d. r"ח nach Cod. D.

מתוכר בטבע והיו הפעלים וההנהגות אשר עמהם יגיע אותו השלמות היא ההנהגה האנושית והמעלות הטובות ואשר מטיים¹ האדם מאותו השלמות הם הפעלים וההנהגות הרעות. ומפני שהדברים הנמצאים לאדם² בטבע וביצירה הם קודמים בזמן לרצון והבחירה התחייב לקדם העיון כמה שהוא נמצא בטבע על מה שהוא נמצא ברצון ובבחירה ובדברים הנמצאים מהרצון והבחירה, התחייב³ לקדם העיון כמה שהוא נמצא בטבע על מה שהוא נמצא ברצון ובבחירה ומפני שהחכמה יצריך שידע אותה האדם היא החכמה האמיתית יתחייב שיכוון בכל מה שיחקור אותו מהדברים הטבעיים והרצוניים אל החכמה האמיתית ועל כן ראה אריסטו⁴ שיודיע בתחלה מה היא החכמה האמיתית וכמה מיניה וזו החכמה היא חכמת ההגיון וכבר זכרתי בחלק השני הספרים השמונה שחבר בה אריסטו וזכור אותה בכאן בקצרה. ונאמר כי בתחלה מנה מיני הנמצאים אשר מהם המוקדמות הראשונות ומהם המבוקשים הנחקרים ועליהם מורות המלות המפורסמות אצל הכל והם אשר יעידו החושים על אמיתת מציאותם ונסמך על מושכל מהם אל מוחש⁵ וכלל כולם בעשרה סוגים שמש קאטאגוריאם ואלו הסוגים בעצמם הם המונחים לחכמות הטבעיות וככללם לדברים⁶ הרצוניים. אחר כך הודיע היאך יתחברו אלו והיאך יגיעו מהם המבוקשים ואחר כך הודיע היאך מתחברות המוקדמות מקצתם⁷ למקצתם עד שיגיע מחוברם מאמר. אחר כך הודיע מה היא החכמה האמיתית וכמה מיניה והודיע היאך צריך שתהיינה המוקדמות הראשונות ותשים המוקדמות אשר הם יציעת מציאות הדבר כשיהיה נודע שהוא נמצא ולמה הוא ההתחלות הלמוד. ונקראו סבות מציאות הדבר התחלות מציאות הדבר (וסגל⁸) זו המלאכה על זולתה בשם החכמה. ומה שקוראים זולתה מהמלאכות חכמה⁹ הוא¹⁰ מפני שמדמים אותה לזו המלאכה כמו שקוראין לאדם בשם מלאך או בשם חסיד מפני שהוא דומה במעשיו אל המלאך או אל החסיד:

אחד כך נתן מלאכה אחרת שיגיע האדם בה כדי שימצא במהירות ההיקש מכל מבוקש שיוזמן ומפני שאפשר שישעה האדם בחקרו בינו לבין עצמו ויטה מדרך האמת מפני שהוא חוקר בזה המלאכה בסדרים לא נחקרו הישב בדרכים האמיתיים על כן הצטרך¹¹ אריסטו לתת עם זו המלאכה מלאכה אחרת העמיד האדם על כל הדברים המטיים¹² מדרך

1) באדם B. 2) מטיב האדם C; מנויים היא B; יש באדם A. 3) A fehlt bis ובחירה C. 4) מוחש מהם C. 5) מוחש מהם C. 6) הרברים C. 7) קצתם לקצ' C. 8) הוא C D >. 9) חכמות B. 10) וסבל C D; מעל A. 11) צריך B C. 12) המנויים D C.

האמת ולא היתה כוונתו בוז המלאכה שיטעה האדם עמה לזולתו אלא שישמור מהטעות וזו המלאכה היא מלאכת הזיוף וכבר ביארתי מה היא בחלק השני:

אחר כך נתן המלאכות אשר בהם יהיה לאדם יכולת ללמוד למי שאין בו כח לדעת החכמה האמיתית. ואלו הן שתי כתות¹⁾ האחד מי שאין לו בטבע הקניינים הנפשיים הנזכרים בספר המופת והשני יש לו בטבע אותם הקניינים אלא שנפסדו מפני שהורגלה בפעלים אחרים והתעסקה בהם ועל כן נתן מלאכה אשר בה יוכל האדם להספיק להמון העם בדברים העיוניים והמעשיים:

ואחר כך נתן המלאכה אשר יוכל האדם לדמות הדברים והיא מלאכת השיר מפני שהרמיון מין ממיני למוד ההמון לרבים מהדברים העיוניים הקשים כמו²⁾ שיגיעו בנפשותיהם רשומיהם ודוגמותיהם³⁾ מפני שלא יבינום כפי מה שהוא במציאות:

ואחר שהשלים זה התחיל בחכמת הטבע וחזר לאותם הנמצאים שמנה אותם בספר הנאמרות ולקחם והשים מציאותם הוא המציאות אשר יעיד עליו החוש, והשתמש בתחילה בחקרו אל הדברים בדרכי הנצוח:

ואחר כך חזר לחקור אותם בסדרי החכמה ויבחנום בהם ומה שהיה מהם בו תנאי המוקדמות הנותנות האמת השים אותו מופת ומה שלא היה בו אותם התנאים הניחו וזכרוהו בספריו כדי להיותו מוכן⁴⁾ למי⁵⁾ שיבא מהחוקרים מחקור⁶⁾ אותו, וזה הוא עיונו בחכמת הטבע כי הוא הולך בכל מה שיעיין בו בשני דרכים הנצוח⁷⁾ וחכמת האמת עד אשר יגיע אל האמת בכל מה שביקש לדעתו והוא התחיל בתחילה ונתן בוז החכמה שרשים כלליים כוללים כל הנמצאים הטבעיים ומשתמש⁸⁾ בהתחלות הלמוד בכל מה שיוכר אחרי כן ואינן מוקדמות ראשונות מבוארות בנפשן אבל הם גורות כלליות מאד אינן ידועות מתחילת הדבר ודרכן שתתבארנה במופתים יחזרו מהמוקדמות ראשונות מבוארות בנפשן וראשון אותן הדברים הסדרים הכלליים בהתחלות המציאות אשר הם לעצמים הגופניים כולם מה הם ולמה הם:

ובאר בתחלה כי לכל אחד מהם התחלה היא בכח וקרא אותה החומר והתחלה היא בפועל וקרא אותה הצורה. אחר כך באר כי ההתחלה אשר לה מציאות בכח אין לה בה די כשיהיה⁹⁾ מה היא הכח עד שתהיה נמצא

1) מוכן A B. 2) וחכמותיהם C D. 3) כפי A B. 4) כחות C D. 5) למי $C D >$. 6) ויחקור A. 7) בחכמת הנצוח A. 8) וזו ישתמש D. 9) בשיהיה D; שיהיה C.

בפועל אבל יתחייב שתהיה לו התחלה שלישית העתיק מהכח אל הפועל וקרא זו ההתחלה הפועל:

אחר כך באר שיתחייב בהכרח מכל מי שיתנועע וישתנה שהוא מתנועע להלוך אל הכלית ורואה מוגבלות כי כל מה שהוא נמצא עצם גופני הוא לכוונה ותכלית קצובה וכל שהוא נמצא או לכוונה ותכלית או¹⁾ מתחייב ונמשך אחר דבר הוא לכוונה ותכלית. ועל כן התבאר לו מזה שכל ההתחלות ארבע לא פחות ולא יותר והם החומר והמהות והפועל והצורה והתכלית. ומהות כל דבר הוא אשר בו יפעל פעליו: אחר כך הודיע מה הוא הטבע ומה הוא אצל המדברים בטבע ומה מעלת ההתחלה הנקראת הטבע ומה עניין הדברים הטבעיים ומה ענין מה שהוא בטבע ועל הדרך הטבעי וכל²⁾ העיון הטבעי ובמה הוא נברל העיון הטבעי מוזלתו שאינו טבעי. והסדרים במעלות ההתחלות הארבע מקצתם ממקצתם והמוקדמות מהם והמאוחרות:

אחר כך נתן סדרים ושרשים בעצמים³⁾ הגשמיים וחקר בתחלה מה הוא הגשם וחקר אחר כך אם ימצא גשם טבעי אין לו תכלית אם לא. ובאר כי כל גוף גשמי יש לו תכלית:

ואחר כך חקר ממה התנועה ומה מציאתה ומהותה. ומפני שהתנועה מהות יורה עליה גדרה⁴⁾. והיא מדבר ואל דבר והיא במהלך ובזמן והיא מקרה בעצם גשמי והיא נמצאת ממניע הצטרך לחקור אלו כולם אחד אחר⁵⁾ והגשותיהם העצמיות ויבאר מה הוא ועל איזה דבר הוא והיאך מציאותו ויודיע השגותיו העצמיות מפני שישגי לתנועה מפני כל אחד מאלו השגות רבות וישגי לכל אחד מאלו מפני התנועה השגות וישגי לגופים המתנועעים מפני התנועה השגות ומפני זה חקר מה הוא המקום ובאר הדברים הנמשכים אחר מהות המקום. וחקר אם יש צורך אל המקום כשיהיה נמצא הגוף או צורכו אליו כדי שיגיע לו מקרה ממקרו. וחקר כמו כן אם מתנועע תהיה התנועה נמצאת צורך אל הריקות אם לא ובאר כי אין צורך כלל כשיהיה נמצא דבר מהדברים הטבעיים ולא עצם ולא מקרה אל ריקות כלל ובאר ביאור כולל שאי אפשר שימצא ריקות וגדר הריקות והוא מרחק אפשר לומר שיש בו מרחקים שלשה והוא עומד לא בחומר ומדרכו שימלא אותו הגוף וכשיתרוקן ממנו אע"פ שאין זה נמצא יהיה זה הגדר מפרש השם בלבד: אחר כך הודיע מה הוא הזמן וכל מה שהוא נמשך אחר הזמן ובאר במה שקדם על אי זה צד יגיע⁶⁾ הגשם

1) A B fehlt bis ותכלית; C > או. 2) C כל; A C fehlt bis הטבעי.
3) A C הגשמים. 4) B D גזרה. 5) B ואחד. 6) A B יגיע.

הטבעי כטבעו¹⁾ גשם אחר. ושאחרון הגופים המניע למה שאצלו מהמתנועעים יתנועע כמו כן אבל לא יתנועע אלא בתנועה המקומית בלבד ולא תהיה תנועתה המקומית ישרה אלא הקפית והוא מקיף שאר המינים מלבד זולתם הווים נפסדים:

אחר²⁾ כך חקר הרברים הנפסדים אם יחזרו וימצאו כמו שהיו או אם לא יחזור דבר³⁾ מהם כלל או אם יחזור מקצת ולא יחזור מקצת ומה שחזר מהם על אי זה דרך יחזור ומה שיחזור אם יחזור פעמים רבות⁴⁾ או פעם אחת: וכל זה בספר ההווייה וההפסד:

אחר כך חקר היאך שכוונת היסודות אלו אצל אלו. ועל אי זה דרך הוא אם חלקי כל אחד מהם חתיכות קטנות מפורדות בין האחרים או כלל כל אחד מהגופים נבר במקום זולתי המקום האחד עד אשר יהיה באמצע גוף מאלו הגופים הארבעה נקי אין בין חלקיו דבר מחלקי זולתו ואשר במקום העליון מן העולם אם הוא בזה העניין עד אשר יהיה הגוף הממשש לגופים הגלגליים דבר ידוע ואשר אחריו דבר אחר. וכמו כן עד שיגיע אל המקום האמצעי ויתחייב בהכרח שיהיה עם זה חלק⁵⁾ כל אחד בכל אחד וחלקי קצתו בקצתו. ובאר כי הדבר הוא בשני הדרכים:

אחר כך ביאר היאך צריך שיהיה עניין הגוף הממשש לגופים הגלגליים. ובאר כי צריך שיהיה הנקי שבהם במהותו והקרוב בריבוי מהותו וכחו כלומר שיהיה בתכלית מכוו ושיהיה הקל שבהם והחזק כחוס והיובש ושיהיה ערובו בזולתו פחות ושיהיה היסוד האחד הממשש אותו תחתיו בריבוי מהותו וכוחו וחלש הכח וחסר המהות. ויהיה כל מה שהוא קרוב אל האמצע כחו אשר הוא בו יסוד ומהותו אשר בו יתעצמו⁶⁾ חסרים. ועל כן יהיה האמצעי יותר חסר ויותר מעורב בזולתו עד שיהיו השלשה מעורבים בו מיני הערוב רבים והודיע כי הסבה בכל אלו⁷⁾ הם הגופים הגלגליים אשר הם הפעלים לאלו. אחר כך חקר היאך צריך שיקראו אל היסודות בהיותם נקיים ונפרדים במהותיהם מבלתי שיהיו מעורבים בהפניהם והיו⁸⁾ בתכלית הדבר⁹⁾ הרבוי מכוותיהם אשר הם בהם יסודות ולא ימצא להם שמות אלא השמות המפורסמים שהם שמות לגופי אלו היסודות מעורבים בזולתם וקרא לגוף הממשש לגופים הגלגליים האש והודיע כי אינו זו האש אשר אצלינו כי האש מורה אצל ההמון על הלהב ועל הגחלים לא על זולתם אלא מפני שתנועת הלהב תנועה לבקש לקרוע

1) בטבעי C D. 2) והחסד A fehlt bis. 3) דבר אחד C. 4) רבים B D.
5) החלק בכל אחד C. 6) התעצמו B D. 7) זה A B. 8) והיו C.
9) הדבר C D >.

האוויר ולעלות למעלה קרא אותו הגוף הצף על שאר הגופים והוא הממשש באחד שטחיו הגופים הנלגלים בשם הלהב וקרא הגוף השני בשם האוויר ואשר תחתיו בשם המים ואשר תחת המים בשם הארץ והוא באמצע. והארץ מעורבת בשאר היסודות על הדרכים השנים הנזכרים וכמו כן המים והאוויר והאש ערובה פחות משאר היסודות. אחר כך חקר המעורבים מהם העירוב הראשון אשר לא יצא בו אחד מהמעורבים ממהותו וחקר מיניהם ומפני שהוא קרוב שיהיו המעורבים מהם בלי תכלית לא מצא להם שמות ולא לאשר הם נבדלים קצתם מקצתם הבדלה נכרת אלא מינים¹⁾ מעטים כמו העשן והלהב והאיד²⁾ והדומה להם מפני שהצטרך ברכים מהם אל שמות הצטרך לקרא כל אחד מהם בשם מהות היסוד הגובר ומה שהאוויר גובר עליו קראו אוירי ומה שגובר עליו האש קראו אשי וכן השאר. ומה שהתקבץ בו שנים בהרכבה הרכיב הוא כמו כן השמות וקראו מימי ועפרי: אחר כך חקר המקרים וההתפעלויות המתחדשים באלו הארבעה ונתן מהיותיהם וחמריהם המקבלים אותם ההתפעלויות והודיע הסבות וההתחלות הפועלות אותם מהשם נמצאים ביסוד האש ומה שהם נמצאים ביסוד האוויר והמים והארץ:

אחר כך חקר אם אלו היסודות נמצאו מפני עצמן או נמצאו מפני שיגיעו מהם שאר הגופים ההווים וחקר כמות המקרים וההתפעלויות ההווים בהם אם הם בהם לכוננה ותכלית ועל הכוונה הראשונה או אם הם רבובים ומאורעים אינם לתכלית ולא נמשכים אחר כוונה עד אשר יהיה מי שיש בו רבוי מהם כמו תוספת האצבע ביד והחסר כמו שהוא חסר האצבע או אם אינו כן וכל זה בספרו הנקרא הרשומים העליונים במאמרות השלשה ממנו: אחר כך עיין בגופים המתחדשים מהרכבת אלו הגופים והם שני מינים מין משונה החלקים ומין מתדמה החלקים וזה במאמר הרביעי מזה הספר. אחר כך עיין בגופים המתדמים החלקים הנהווים מהיסודות כמו האבנים והגופות האבניים והדומה להם. וחקר מיני האידים המתפשטים בהם והודיע אי זה מהם אשי ואי זה מהם אוירי ואי זה מהם מימי ואי זה מהם התערב בו מחלקי הארץ דברים רבים וכל זה בספר הדומים:

אחר כך התחיל לעיין בגופים הטבעיים המשוונים החלקים והתחיל בצמחים קודם בעלי חיים ומנה מה שהוא נודע מהם בחוש ואחר כך ביאר התכלית אשר בעבורה היו. ואחר כך עיין בבעלי חיים ועיין בתחלה כמה שהוא ידוע לחוש ומנה מיניהם ופעליהם ואחר כך עיין בטבע ובהתחלת הטבע והוא כי אינן מספיקות בדברים רבים מדברי בעלי חיים והצמחים

1) ממנים; B. 2) והאוויר. A.

אבל מצטרפים עם הטבע וההתחלות אל התחלות וכחות אחרות מסוג זו
ההתחלה האחרת עד אשר תהיה היא ההתחלה בבעלי חיים וברבים ממה
שכצמחים כמו הטבע נמצאים הטבעיים. והצטרך לתת ברבים מבעלי חיים
התחלותיהם מצד הטבע והתחלות דברים רבים אחרים וקרא זו ההתחלה
האחרת הנפש. וזכר כי הצמח צמח בנפש וחקר בתחלה כל מה שהוא
לבעלי חיים בטבע מפני שבאר במה שקדם הטבע וההתחלות הטבעיות ונתן
בבעלי חיים כל מה שהוא להם בטבע וחקר בתחלה איברי כל מין ומין
ממיני בעלי חיים על התכליות הטבעיות אשר היה כל אחד מהן בעבורן.
ואחר כך נתן בכל אחד ממיניהם הטבע המקבל למהותיותהם והם החמרים
אשר מהם נהווה כל מין ומין ממיניהם אי זה חומר הוא ונתן בכל¹⁾ אחד
מהם הטבע והתכלית אשר בעבורם היה נהוה כל מה שהוא לו בטבע.
והתבאר לו מהם כי הגופים הטבעיים שני מינים. הראשון אחרון מה
שיתעצם בו הטבע²⁾ אשר הוא מהוה³⁾ כל אחד מהעצמים הטבעיים. והמין
השני מין הוא מתעצם בטבע כדי שיהיה עצמו אשר הוא טבעו בטבע
בפועל הצלחה על דרך ההצעה והחומר או על דרך הכלי⁴⁾ להתחלה
יחסה אל הטבע כיחס הטבע אשר הוא הצורה אל חמרו או אל הכחות
אשר הם כליו וזה ההתחלה היא הנפש ועל כן הצטרך לחקור הנפש מה
היא כמו שחקר הטבע מה הוא והצטרך לדעת הכחות הנפשיות והפעלים
ההווים מהנפש כמו שעשה זה בטבע והתחיל בזה לדעת מה היא הנפש
ובמה היא והיאך מציאותה וחקר אם היא הרבה או אחת. ואם היא הרבה
צריך לדעת אם היא רבת החלקים או רבת הכוחות. ואם היא רבת החלקים
על אי זה דרך חלקיה רבים אם מפני שהם רבים במקומות ובחמרים
ובגופים המפורדים במקומות או רבויים על צד רבוי חלקי הגוף האחד
המתדמה החלקים או משונה החלקים או רבוי חלקיה על צד אחד. ומה
הכחות הנפשיות והתחיל וחקר הנפש כמו שחקר הטבע ובאר שהנפש היא
אשר בה מהות העצם הטבעי הנפשי כמו שהטבע הוא אשר בו מהות
ושהיא אשר בה יגיע העצם הנפשי רוצה לומר המקבל לחיים ושהנפש
היא ההתחלה על דרכים שלשה על דרך הפועל והצורה והתכלית כמו
שהיה וכל מה שנאמר בטבע צריך להעתיקו אל הנפש שהיא עצם אלא
שיש ספק אם היא עצם על דרך החומר כי לא התבאר זה עדיין כי כבר
התבאר כי הטבע התחלה על הדרכים הארבעה והתבאר עתה כי הטבע
הוא המהות⁵⁾ אשר עמו יגיע העצם גוף בפועל הוא כמות חומר לנפש
ואחר כך הודיע הכוחות הנפשיים כמו שהודיע הטבעיים אשר בהם יפעול

1) כל A B D. 2) והוא הטבע C. 3) מהות A B. 4) כלל C.
5) אשר המהות אשר C; אשר המהות D.

הטבע הנופים הטבעיים וכמו שיש טבע משרת אל טבע וטבע ראשי
 משתמש בטבע המשרת כמו כן נמצא נפש ראשית כלומר שהוא ראש
 ונפש אחרת משרתת והושמו הנופים הטבעיים שני מינים האחד יהיה
 הקצוי ממה שיתעצם בו הוא הטבע והשני יהיה הדבר הקצוי ממה
 שיתעצם בו הטבע¹⁾ אבל יהיה הטבע הצעה על דרך החומר או כלי לנפש
 ויהיה מה שיתעצם בו אחר התעצמו בטבע הוא הנפש ויהיה העצם הטבעי
 המקבל לנפש חומר לנפש ויהיה הטבע או הצעה או חומר או כלי
 המשתמש בו הנפש ופעליה והטבע בעצם הנפשי²⁾ אינו מפני עצמו אלא
 מפני הנפש וכמו שהבדיל בחכמה הטבעי³⁾ בין הטבע הראשי ובין הטבע
 שהוא משרת או כלי כמו כן הבדיל בנפשי⁴⁾ בין אלו כולם: וכמו
 שהודיע ההווים מהטבע והמקרים המועילים בעצמם הטבעיים ההווים בהם
 מצד הטבע כמו כן הודיע הפעלים ההווים מהנפש והמקרים העצמים
 הנפשיים מצד שהם נפשיים ההווים מצד הנפש ומפני שהמקרים ההווים
 בעצמם הטבעיים מקצתם הם בהם מצד חמרם ומקצתם הם בהם מצד
 צורותיהם כמו כן העצמים הנפשיים מהמקרים נחלקים זה החלוק ויהיו
 מהם נמצאים מצד שהם נפשיים מצד חמריותם המסגלים להם ומהם מצד
 צורותיהם והיא הנפש והתחיל וחקר בתחלה הפועל הקודם לפעלי הנפש
 והוא הכח הזון. וחקר אי זה חלק מחלקי הנפש הוא הזון והבדיל בין מה
 שהוא ראשי ובין מה שהוא משרת וכלי וחקר הכלים הגופניים הטבעיים
 כמו הקור והחום אשר השתמש בהם הנפש בפעליה כמה מינים⁵⁾ הם ומה
 כל אחד מהם. אחר כך חקר המזונות וכאר במה נזון הצמח ובעלי חיים.
 ושבעלי חיים יש מהם שהם נזונים מקצתם ממקצתם ומהם שהוא נזון
 בצמח ומהם שהוא נזון במזון דומה למזון הצמח ומבעלי חיים שהוא נזון
 בכלם או ברובם. אחר כך חקר אם אלו הגופים שנונים מהם הם מוכנים
 מתחלת הדבר בטבע בעבור שיוזנו מהם אלו או אם אותם הגופים נהוו
 בעבור עצמם כי חקירת זה הדבר דומה לחקירה שחקר עם היסודות בעבור
 עצמם או מפני שיתהוו מהם גופים אחרים הנהווים:
 אחר כך התחיל בדבר אחר וחקר הבריאות והחולי מאי זה סבה מהם
 יתחדש ומפני מה ישאלו ההידושים ישיגו העצם הנפשי מצד הטבע והכחות
 הטבעיים אשר בו וכל זה בספר הבריאות והחולי:
 אחר כך חקר מה שישגי העצם הנפשי מהטבע המסוגל לו מהעתקת
 בעלי חיים מפרק לפרק שנות העצמים הנפשיים ומה שישגיגהו בכל

1) A הטבע. 2) הנפש B C. 3) הטבע; הטבעיה D. 4) C D בנפש. 5) מיניהם C.

פרק ופרק מהמקרים מצד הטבע והכחות הטבעיים אשר הם מסוגלים בעצמים הנפשיים וכל זה בספר הבחורות והוקנה: אחר כך חקר אורך הימים וקצורם וסבותיהם והתחלותיהם הטבעיות והנפשיות: אחר כך חקר החיים והמות מה הוא כל אחד מהם ושאלו הפעלים והמקרים הם כולם מנפש או כח נפשי דומה אל הטבע וקרוב ממנו בעצמו ומעלתו אלא שאינו טבעי וזה כי זה הכח הוא בצמח והוא כבעלי חיים והצמח הוא אמצעי בין בעלי חיים והגופים האבניים. ויש אנשים שהוא ספק אצלם אם זה הכח מהכחות הנפשיים או הטבעיים ועל כן היתה זו הנפש או הכח מכחות הנפש קרובה אל הטבע: אחר כך חקר החושים מצד שהם חלק נפש או כח נפשי וחקר פעלי כל אחד מהחושים והמונחים אשר בהם פעלים החושים והם המוחשים מה כל אחד מהם וכמה מיני כל אחד מהם ומפני מה: אחר כך חקר האיברים הטבעיים אשר בהם אילו החושים ובהם יחושו ומקצת אלו האברים חמרים לחושים ומקצתם כלים להם והיאך צריך שיהיה טבע כל אחד מהאברים ומה צריך שיהיה בכל אחד מהם בהכרחיות והמקרים הטבעיים וכל זה בספר החוש והמוחש: אחר כך חקר מיני התנועות המקומיות ההוות בנופים הטבעיים מצד הטבע מה הם והיאך כל מין מהם ומנה האברים אשר הוכנו מפני התנועה בכל מין ומין ממיני בעלי חיים ואלו התנועות הם התנועות אשר בהם ישתדלו בעלי חיים למבקש דבר 'או לבחור' ממנו. וכמו כן צריך לחקור מקומות בעלי חיים ומקומות כל מין ומין ממיני בעלי חיים ומפני מה מצטרף בעל חיים אל המקום ומה המקום הנאות לכל בעלי חיים כי מקצת המקומות בהם ישתדל לבקש מזונם ובמקצתם ינח²) כדי לשמור נפשם ובמקצתם ישמור בהם ילדיו ויגדלם בהם. ורבים מבעלי חיים יצטרכו למקומות לשמור בהם מזונותיהם. ואלו הם בעלי חיים אשר דרכם להכין המזונות לזמן ארוך ומקצתם מוצא אותו יום ויום וכל זה בספרו בתנועות המקומיות:

אחר כך חקר הנשימה ואבריה מה היא והיאך ומפני מה ואי זה כח מכחות הנפש יהיה³). אחר כך חקר השינה וההקיצה והחלום מה הם ומה הסבה בהם וחקר מיני החלומות והחזיונות וסבתם והתחלותיהם וחקר החלומות המזהירים⁴) במה שיהיה והיאך פתרון החלום אלא שהחקירה בזה כיון בה מפני שראה כי אין בה בדבר החלום המזהיר במה שיהיה די בנפש המדברת אבל יצטרך להתחלות מעלתן גדולה במציאות מהנפש ועל כן חקר אותו: אחר כך חקר השמירה והזכרון והשכחה והזכור ומה⁵)

1) A B כבור. 2) B C D ינוה; B יטה. 3) A B זה יהיה. 4) A B C D המזהיר. 5) B D מה.

כל אחד מהם ובאי זה כח מבחי הנפש יהיה זה וחקר הידיעות אשר לבעלי חיים אשר אין להם שכל מאי זה כח הן מכחות הנפש, והודיע מפני מה הן. ואחר שחקר אלו מצד שהן משותפות למיני בעלי חיים הספיק לו בנותנו התחלות אלו וסבותיהם בנפש והכחות הנפשיות. ואחר שחקר אלו הדברים באדם ראה שלא יספיק בתת סבות אלו הדברים בעצמם באדם בנפש לבדה מפני שאלו הדברים כפי מה שהם נראים באדם מוכנים לפעלים הם יותר וחוקים מפעלי הנפש ומצא באדם דברים אחרים אינם בשאר בעלי חיים ממה שאי אפשר שתהיינה סבותיהם והתחלותיהם לא הנפש ולא הכחות הנפשיות ולא הטבע ולא הכחות הטבעיים ועל כן הצטרך לחקור הדבר אשר הושמו אילו הדברים בעבורו נמצא האדם בעל דבור והדבור יהיה בשכל או בהתחלות והכחות השכליים ועל כן הצטרך לחקור השכל מה הוא כמו שחקר הנפש מה היא והטבע מה הוא ואם השכל נחלק כמו שהנפש נחלקת ואם יש לו חלקים או כחות והתבאר לו כי הדבר בשכל כמו שעליו הדבר בנפש והטבע והשכל נחלק לחלקים וכחות והוא התחלה בה מהות האדם והוא התחלה פועלת והוא סבה והתחלה על דרך התכלית כמו שהיה הטבע ושיחם השכל והכחות השכליים אל הנפש והכחות הנפשיים אצל הטבע והכחות הטבעיים שני מינים מין הוא קצוי מה שיתעצם בו הטבע ומין יהיה בו הטבע אשר יתעצם בו מוכן לנפש או על דרך החומר או על דרך הכלי כמו כן העצמים הנפשיים שני מינים מין הקצוי¹⁾ שיתעצם בו הוא הנפש ומין תהיה הנפש מוכנת להתעצם בה השכל והכחות השכליים. וחקר כמו כן השכל אם הוא נחלק כמו שהנפש והטבע נחלקים לעצם ראשי ולעצם משרת. וחקר הכחות השכליים מפני מה הם ואם השכל בעבור הנפש והטבע או הנפש והטבע בעבור השכל והצטרך מפני זה לחקור הכח השכלי ופעלי השכל על דרך כלל. וחקר חלק השכל העיוני ומצא אותו השכל בהגיעו אל שלמותו האחרון יגיע שכל בפועל אחר שיהיה בכח וחקר על אי זה צד ובאיזה זה צד תגיענה לו המושכלות העיוניות מושכלות בפועל ומצא כי בעת שיגיע על שלמותו האחרון יהיה עצמו הוא פעלו או קרוב שיהיה פעלו מפני שמצא שהדבר כן ולא היה אפשר שיהיה לו מציאות אחר יותר שלם מאותו המציאות היה אותו המציאות הוא האחרון מה שיתעצם בו כי עצם האדם כשיגיע על שלמותו האחרון אשר אי אפשר שיהיה לו שלימות יותר שלם ממנו יהיה אותו החלק קרוב שיהיה עצמו הוא פעלו ויתחייב מזה שיהיו הכחות השכליים המעשיים תכליות כדי שיגיע זה החלק מהשכל

1) מה שיתעצם A B

והוא השכל העיוני כי זה השכל הוא עצם האדם ומפני שלא היה בתחלת הדבר עצמו הוא פעלו ואמנם יהיה בפועל בהיות עצמו קרוב מפעלו יתחייב מזה ששאר הכחות השכליים והמעשיים הושמו מפני זה החלק ושהנפש והטבע הושמו כדי שיגיע זה החלק מהשכל בתחלה בכח ואחר כך על שלמותו האחרון: אחר כך חקר אם אפשר שיהיה הטבע או הנפש מספיקים בהגיע זה השלמות. ואחר שהגיע אל זה העיון חזר אל הדברים שהיה חוקר אותם מהדברים הנמצאים לו מצד הנפש: אחר כך חקר שאר העצמים הנפשיים מלבד האדם מה שהוא נמצא מהם מוכן שיבא ממנו תועלת לכח השכלי המעשי בהשלים מה הוא לאדם בטבע ומה הוא לאדם בנפש והכנתם יחדיו כדי שיגיע זה השלמות. ואם העצמים הטבעיים הוכנו מפני הנפשיים ואם הנפשיים הוכנו מפני השכל והכחות השכליים אלא שבחקרו אלו הדברים התבאר לו מהם¹⁾ מקצת מה שרצה ויקשה עליו מקצתו מפני שנשארה עליו חקירה אחרת והיא כי מה שיגיע בטבע אחר שלימות הנפש וכחותיה הוא השכל בכח ושלימותו זה אשר הוא בכח הוא²⁾ מצד שירות הכחות השלליים ועל כן חקר אם יש די כמה שמשרתים לו³⁾ אלו הכחות כדי שיגיע שלימות השכל העיוני ואינו מצטרך להתחלה אחרת ובאר כי זה אי אפשר ולא מספיק אבל יצטרך לדבר אחר להשתמש בו בשכל אשר הוא בפועל ואין זה בכוח העיוני לבדו אבל יצטרכו הכחות השכליים להתלות אחרות כי המושכלות המגיעות בכח השכלי המעשי והמגיעות בחלק העיוני ברצון ובמחשבה אי אפשר שלא הוכנו בהם קודם לכן מושכלות הן התחלות בטבע משתמשות בהן כדי שתגיענה המושכלות האחרות ועל כן צריך לחקור אם אותן המושכלות לא סרו מהשכל אשר בכח והיאך יכול להיות זה והשכל אינו נצחי ועל כן יתחייב שתהיינה המושכלות הראשונות אשר הן לו בטבע לא ברצון שתגיענה לו על השלימות אחר שלא היו לו נמצאות. וכבר התבאר על דרך כלל כי מה שהוא בכח אי אפשר שיצא אל פועל אלא מפועל קרוב למין⁴⁾ הדבר אשר הגיע בפועל. והתחייב מזה בהכרח שיהיה בכאן שכל אחד בפועל הוא המתחדש בשכל אשר בכח המושכלות הראשונות ונתן לו הכנה בטבע לשאר המושכלות האחרות. ובהקרו אותו השכל מצאו שכל בפועל ולא בכח ולא בפועל כלל והוא לא סר ולא יסור ומה שלא היה בכח כלל אינו בחומר ועצמו ופעלו אחד בעצמו והשכל האנושי בהגיעו לשלמותו הקצוי יהיה קרוב בעצמו מהשכל שהוא בפועל ונקרא זה השכל השכל הפועל. והתבאר לו כי השכל האנושי משתדל להרמות בזה השכל ושהוא

1) ממין A B. 2) בו B. 3) הוא A D >. 4) ומכאן A B.

התכלית על זה הצד שהוא משתדל להדמות ומצד שהוא פועל הוא התחלת האדם והוא הפועל האחרון למה שיתעצם בו האדם והוא התכלית מפני שהוא הנותן לו התחלה ישתדל בה להשיג השלמות ולהדמות בו עד שיגיע אל הדבר הקצוי ממה שאי אפשר לו שיקרב ממנו ועל כן הוא פועלו והוא תכליתו והוא השלמות אשר מפני שיקרב מעצמו ישתדל ועל כן תהיה בהכרח לאדם הכדלה כלומר שיהיה בסוף נבדל מהחומר ותכלית נבדלת ופועל נבדל. והאדם דבק בו מין מהדביקות כשיהיה משכילו. ומה מבואר כי הדבר אשר הוא בעצמו וטבעו שכל הוא אין הפרש בין שיהיה נמצא מושכל ובין שיהיה נמצא חוץ השכל והאדם ישכילו בעת שלא יהיה בינו ובינו אמצעי נמוה הצד נפש האדם היא אותו השכל. ואחר שהיתה הנפש האנושית מפני זה השכל והמבע אשר עמו יגיע מה שהוא טבעי לאדם הוא מפני הנפש והנפש מפני השכל העיוני היה מה של אדם מאלו כולם להגיע לאדם לזו המעלה מהמציאות: אחר כך חקר השכל הפועל אם הוא במציאות הטבע והדברים הטבעיים והדברים הנפשיים והתבאר לו כבר כי הגופים הגלגליים הם התחלות לתנועות היסודות והגופים האחרים וחקר אם השכל עוזר לגופים הגלגליים במציאות הנמצאים אשר יקיפו אותם הגופים הגלגליים והיה מצטרך לחקור) אם הגופים גלגליים והיה די בשישימו זה בעל טבע וזה האחר בעל שכל אבל כשיהיה בעל שכל בפועל כבר התבאר שהגופים השחקיים בדבר שנותן בו השכל הפועל והתבאר²⁾ עתה כי הגופים השחקיים בדבר שנותן בו השכל הפועל השלימה. אמנם יתן התנועה בו בטבע והנפש בעזר הגופים השחקיים ורבים מהנפשיים יתנו אל החמרים אשר יפגשום ואשר יכנס הטבע להם נפש כי האדם הוא אדם היה לפניו אדם והאדם מאדם וכמו כן כבעלי חיים מה שאינו כבעלי חיים ומהצמחים מי שאינו מצמח והגופים המחצביים אינם נהוים מהדומים להם במין ועל כן צריך לחקור אותו אלו ויותר מזה לחקור מי שנתן האנושית על דרך כלל והדומה לזה משאר בעלי חיים וצורת מין ומין מתחלת הדבר עד שיהיה החלק ממנו נהוה מחלק כי המת הווה הוא חלק מחלקי כל מין ועל כן צריך לחקור מי שנתן צורת אותו המין ועל דרך כלל מי שנתן צורות המינים אם הם הגופים השחקיים או השכל הפועל או יהיה השכל הפועל נותן הצורה והגופים השחקיים נתנו הצורות החמרים כי עד עתה התבאר כי הגופים השחקיים נותנים הגופים הטבעיים מלבד התנועה ועל כן צריך לחקור עצמי הגופים השחקיים אם הם טבע או נפש או שכל או

1) C D שיהקור. 2) הפועל B C fehlt bis.

דבר אחר יותר שלם מאלו ואלו הדברים יוצאים מהעיון הטבעי וזה כי העיון הטבעי כולל כל מה שכוללות הנאמרות העשר הנוכרות במלאכת ההגיון. וכבר התבאר יש נמצאים אחרים חוץ מהנאמרות והוא השכל הפועל והדבר הנותן לגופים השחקיים התנועה ההיקפית התמידית. ועל כן צריך לעיין בנמצאים עיון יותר כולל מהעיון הטבעי והנה התבאר ממה שחקר אותו בחכמת הטבע כי אחרון מה שהגיע אליו כשיעיין העיון הטבעי הוא שיגיע אל השכל הפועל ואל המניע השחקיים ואחר כך יפסיק העיון ויעמוד. והתבאר מכלל מה שקדם שהטבע באדם והנפש האנושית וכחות אלו השנים ופעליהם הם כולם והכחות השכליים המעשיים מפני שלמות השכל העיוני ושהטבע והנפש והשכל הנפשי אין בו דין מלבד הפעלים ההווים מהרצון והבחירה הנמשכים אחר השכל המעשי כי זה הוא הרצון האנושי וזה כי הדבר אשר לשאר בעלי חיים אינו אנושי ולא הוא מועיל כשיגיע השכל העיוני כי אין בהכנת אחד משאר בעלי חיים האחרים שיגיע השלימות האנושי ועל כן צריך לחקור כל הפעלים ההווים מהרצון והבחירה כי עניין הבחירה היא הרצון הנמשך אחר השכל המעשי ועל כן אין בחירה לשאר בעלי חיים: ועל כן לחקור הפועלים ההווים מאלו ולהבדיל בין המועילים ככוונה הקצויות, ובין המסירים ממנה ולחקור כמו כן הדברים הטבעיים המועילים בהשלים אלו הפעלים מכלים או חומר ויחקור כמו כן הטבעיים המועילים העצמים הנפשיים מבעלי חיים והצמחים ויוקח מהם מה שהוא מועיל בהשלים הפעלים המניעים אל השלמות האנושי ויחקור כמו כן שאר הנמצאים הטבעיים מהאבנים והמחצביים והיסודות ויוקח מהם מה שהוא מועיל:

אחר כך התחיל ארסטו בספר שקרא אותו מה שאחר הטבע לעיין ולחקור הנמצאים בדרך אחר מלבד העיון הטבעי והנה התבאר ממה שקדם כי החקירה והעיון במושכלות אשר אין תועלת בהם בשלום האדם ושלום החושים הכרחי ושהעמידה על סבות הדברים הנראים להושים אשר הנפש מתאוה אליהם פועל אנושי יותר מאותה הידיעה שהושמה הכרחית והתבאר כי אותה ההכרחית היא מפני זו הידיעה ואשר היינו הושים אותה תוספת ומותר אינה כן אבל היא הכרחית בשיתעצם בה האדם ושיגיע עמה שלמותו האחרון וידוע הוא כי החכמה שחקר אותה בתחלה על דרך הנסיון והחפוש כדי שיעמוד על האמת במבוקשים שקדמו חזרה והיתה הכרחית בשיגיע לו השכל אשר בעבורו נהוה האדם ומה שאחריה מהחכמות חקר אותם לשתי כוונות. האחד כדי שישלם עמה השכל האנושי אשר בעבורו נהוה. והאחרת כדי שישלם עמה מה שחסר לנו

בחכמת הטבע וזו החכמה הוא מה שאחר הטבע ואם כן הפילוסופיא
הכרחית ומחוייבת שתגיע מצואה לכל אדם על הדרך האפשרי בו:

עד הנה הגיע פילוסופית אריסטו:

והנה חברתי לך אתה החסיד בדברים קצרים כוונת כל חכמה וחכמה
ובאי זה דבר נמצא¹) וזכרתי לך הספרים המחוברים בהם ונשא²)
שאתחיל בספר המעלות ובוה הספר אודיעך מעלות בני אדם והנהגותיהם
ותבין ממנו מעלות השלימים ותנאי השלימות כדי שתשתדל להיות מהם
וארמו לך בו דברים רבים מדברי התורה ומדברי חכמנו ז"ל אשר
הפילוסופים מסכימים עמנו בהם ואפרוש לך דברים ועניינים אשר נזכרו
בוה הספר על דרך כלל ויהיה שני לזה הספר: ומהאל יתעלה אשאל
העזר והכח אשר אין עוזר בלתו יתעלה ויתברך שמו: אמן:

נשלם ספר ראשית³) חכמה⁴) שבה ליושב השמימה:

1) B D נמצא מדבר 2) B fehlt das Folgende, statt dessen: הכל
החכמה הפילוסופי³) B 4) ראש ראשית חכמה B wie immer 3) B כדברים קצרים
ולאל שבת ותהלה ותודאה שיר וזמרה וממשלה נצח גדולה ותכלית: B schliesst:
רממה: היום יום רביעי כ"ז יינארו שיב לפ"ק: ועוד חבר זה המחבר ספר אחד
וקראו שמו ס' המעלות ולא מצאתי ממנו רק השירה שהקדים קודם אותו הספר
Folgt das Gedicht mit: והעתקתיה כי היא היתה ישרה בעיני מאד וזו היא
dem ס' המעלות beginnt.